

5'2001
oktobris/novembris

māksla
PLUS
KULTŪRAS ŽURNĀLS

10
9 774 07188004

VISSKAISTĀKAIS ROTĀJUMS JEBKURAI PILSĒTAI UN ARI RĪGAI TĀS SVĒTKOS BŪTU PRIECĪGI CILVĒKI IELĀS. UN, JA VINIEM LĪDZĀS VĒL ATRASTOS BĒRNI, KAS ĽAUTU CERĒT, KA RĪGAI BŪS ARI 900. JUBILEJA, TAD VAIRĀK NEKO MĒS VĒLĒTIES NEVARĒTU.

numura intervija

numura intervija

vizuālā māksla

teātris

kultūras mantojums

mūzika & deja

kino & TV

un+

▶▶▶

Bultas lidojums

"PĒC TRIM DIENĀM VAI NU JUMS GALVĀ BŪS KRONIS, VAI ARĪ TĀ RIPOS," RĪGAS ASTONSIMTGADES SVINĪBU PRIEKŠVAKARĀ VIŅAI TEICA VIENS NO PILSĒTAS DOMES VADĪĀJIEM. ŠĀDS "UZMUNDRINĀJUMS" PIRMS IZŠĶIRĪGAJIEM NOTIKUMIEM PAPILDINĀJA GADIEM ILGUŠO NEIZPRATNI, NEUZTICĪBU, APVAINOJUMUS, PALAIKAM PAT VAJĀŠANU, KO NO POLITIĶIEM UN DIEMŽĒL ARĪ PRESES VAJADZĒJA IZBAUDĪT AĢENTŪRAS RĪGA 800 ĢENERĀLDIREKTOREI. NELABVĒLI KLŪDĪJĀS. TALANTĪGI IECERĒTIE UN SPOŽI ORGANIZĒTIE TAUTAS SVĒTKI SIMBOLISKAJĀ GADSIMTU MIJAS DIENĀ DĀVĀJA PILSĒTAI PACILĀJOŠU LABESTĪBU. IZRĀDĪJĀS, KA PRIEKS, KO IZJŪTI, SKATOTIES, KLAUSOTIES, DZIEDOT UN DANCOJOT, VIENKĀRSI KLĀSTOT STARP TĀDIEM PAŠIEM PRIECĪGIEM CILVĒKIEM, TAVS PRIEKS, SAPLŪSTOT AR VIŅĒJO, CEĻ TEVI AUGŠUP. ŠĶIET, KA PIRMO REIZI JAUNĀS NEATKARĪBAS DESMIT GADOS TAUTA PĒC BARIKĀŽU DIENU DRAMATISKĀS VIENOTĪBAS ŠAI DIENĀ SAJUTA JAUNU KOPĪBU. KOPĪBU PRIEKĀ.

TIEKOTIES AR SVĒTKU VIRSVADĪTĀJU INGŪNU RĪBENU, MĒS NOLĒMĀM VAIRĪTIES NO JEBKURA PĀRSKATA PAR LATVIJAS VĒSTURĒ LIELĀKO MULTIKULTURĀLO AKCIJU, KAS TODIEN IZVĒRTĀS RĪGAS IELĀS, UN NEMINĒT ARĪ DAUDZPUSĪGĀS KULTŪRAS PROGRAMMAS, KURAS GALVASPLĒTĀ TIKA ĪSTENOTAS ČETRU GADU GARUMĀ. KARELAM ČAPEKAM IR JOKAI-NU STĀSTU KRĀJUMINĀŠ KĀ TO DARA? (KĀ TAISA AVĪZI, KĀ UZŅEM FILMU U. TML.). SERGEJAM EIZENŠTEINAM KĀDS STUDENTS ESOT PAVAICĀjis: "KĀ KĻŪT PAR EIZENŠTEINU?" MŪS INTERESĒJA LĪDZIGI JAUTĀJUMI. KAS TAS IR - ATBILDĪBA PAR NORISI, KURĀ IEŠAISTĀS MILJONS CILVĒKU? KUR TAI SMEŁAS SPĒKUS? KĀDA IR DVĒSELES MAKSA PAR PANĀKUMU? SARUNU SĀKOT, LŪDZĀM ATCERĒTIES, KĀ TO DIENU PAVADĪJA PATI

Ingūna Rībena.

TĀ DIENA

Piecēlos agri. Pēc spīgtā lietutīja rīts bija ārkārtīgi svaigs. Apstāgāju lielāko daļu pilsētas centra. No astoņiem līdz deviņiem Latvijas radio tiešraidē stāsti-ju par gaidāmo svētku norisēm, devu dažādus praktiskus padomus. Un tad pateicu pašu galveno. Es teicu: "Mēs būsim lieli un mazi, veci un jauni. Un vi-si esam cienīgi brīnišķi justies šajos svētkos. Lai tas notiktu, lūdzu, cieniet

cits citu!" Tas, kas tai dienā notika, iz-vērtās ne tikai savstarpējas cieņas, bet arī savstarpējas mīlestības brīnumā. Mēs godājam un cienījam visas paau-dzes, kas Rīgā dzīvojušas, un tās stāvēja mums klāt. Latvieši milēja krievus un ebreus, un polus, un vāciešus, un zviedrus, un visus, kas bija atbraukuši. Tieši tāpat viņi milēja mūs. Tas noteikti nepazudis kaut vai enerģētiskajā lādi-nā, ko cilvēki ieguva tajā dienā...

Tad es iznācu no Radio, apstāgāju Doma laukumu, devos uz Daugavmu-lu, nogāju gar pili, paskatijos, kā viss bija ar ozolu vitnēm izrotāts. Man šķi-ta, ka pilsēta kā sakopta viesistaba gaida savus viesus. Un ka arī cilvē-kiem vajag just, ka Rīga viņus gaida. Kaut kas tāds bija gaisā, visapkārt, man pāri. Es biju tikai tāda maza cil-vēciska vienība. Bet man patiesi li-kās, ka šīs daudzās paaudzes un

jauks, brīnišķīgs, tad pavaicāja: "Un ko tu dari?"... Bet... Jā, mani tai die-nā nepameta apziņa, ka es "nesu atbildību". Zinu, ka latviski tā nesaka, bet "just atbildību" nav tas. Jo, Dieva vārds, es tai dienā nesu atbildību kā krustu Golgātā. Vienīgā īstā atbildība, ko līdz tam biju nesusi, ir atbildība par bēniem. Un tā diezgan monumentāli – divreiz dviņi iznēsāti. Bet šoreiz slogans bija nesalīdzināms – atbildība par vi-siem cilvēkiem ielās. Nu jā... Un uz Bēriņa jautājumu es atbildēju: "Sēžu un raudu." "Kāpēc," viņš atvaičāja, "viss taču notiek tik lieliski." Arī Aust-rālijas goda konsule Ilze Radziņa man zvanija un teica: "Ingūn, tā diena iet kalnā! Bet kas notiek ar tevi?" Patiesibā es visu to dienu raudāju ik pa bri-dim. Vai nu tā bija psihofizioloģiska reakcija uz drausmīgo slodzi, vai ari rā-dās vajadzība pēc kāda atsvara prie-kam, kas valdīja pilsētā. Un vēl tā die-na man rādiņas bezgalīgi gara. Četrus gadus laiks bija skrējis kā negudrs. Dienām mūžīgi pietrūka stundu, bet darāmā – vēl pārpārēm. Šī diena ritēja pilnīgi citā dimensijā. Kad man šķita,

ka pagājušas kādas trīs stundas, pulk-stenis rādīja, ka piecpadsmit minūtes. Starp citu, nākamajā rītā man iepriek-šējās dienas norises likās iegrīmušas jau tālā pagātnē, kurā laika plūduma mērogs bija pilnīgi izjaukts, un, vaka-ram tuvojoties, tā gaita kļuva vēl gau-sāka un smagāka.

Visu dienu es nezināju, kur būšu vaka-rā. Austrāliešu pirotehniku vadītājs man bija ieteicis noskatīties uguņoša-nu no Doma baznicas torņa. Aģentūras darbinieki nolēma doties uz Daugavmalā, un vajadzības gadījumā rikotos. Protams, mēs bijām iepriekš pārdo-mājuši, ko darīt vissarežītākās situācijās, ieskaitot varbūtējas provokācijas, kaut kur ievietotus spridzeklus un tā tālāk, un tā tālāk. Es nevienu mirklī nedomāju, ka tā būs. Patiesibā – visā-tai smagajā dienā man nebija blakus domu. To var salīdzināt ar bultu, kas iz-sauta no loka. Tu viss esi kustībā. Kus-tībā uz mērķi. Nav vietas pieļāvumiem, ka tūdai var sākties masu nekārtības vai kas tamlīdzīgs. Bet nedrikst ari no-domāt: re, cik labi, viss jau būs labi. Jo bulta vēl nav sasniegusi savu mērķi. Lidz ar to – šādu domu nav. Ir tikai lido-jums. Lidojums kā ticiba...

Tātad es sēdēju Doma dārzā ar apziņu, ka man drīz būs jāceļas un jākāpjāzīmēs par Doma dārzu. Piezvanīju bazni-cas direktorei Astridai Pantelei, un, kā par brīnumu, viņa tur bija. Sarunājām, ka viņa mani ielaidīs. Noskatījos uz vi-nu un mazajām meitenēm, nodomāju, ka viņas jau paaugušas un gan jau iz-dzivis bez manis... Pat tagad man ir smagi to atcerēties. Un neizdodas at-

stāstīt. Varbūt arī nevajag. Bet patiesi-bā tas mirklis bija joti nopietns... Doma dārzs izrādījās tieši tāds, kādu to biju iztēlojusies, it kā gara acīm ie-priekš redzējusi. Pilnīgi tukšs. Apkārt – četras melnas sienas. Un tumši zilas debesis virs galvas. Es zināju, ka pēc kāda laika man būs jāuzkāpj tur augšā, tornī, lai redzētu, kas notiek Daugav-malā, un vajadzības gadījumā rikotos. Protams, mēs bijām iepriekš pārdo-mājuši, ko darīt vissarežītākās situācijās, ieskaitot varbūtējas provokācijas, kaut kur ievietotus spridzeklus un tā tālāk, un tā tālāk. Es nevienu mirklī nedomāju, ka tā būs. Patiesibā – visā-tai smagajā dienā man nebija blakus domu. To var salīdzināt ar bultu, kas iz-sauta no loka. Tu viss esi kustībā. Kus-tībā uz mērķi. Nav vietas pieļāvumiem, ka tūdai var sākties masu nekārtības vai kas tamlīdzīgs. Bet nedrikst ari no-domāt: re, cik labi, viss jau būs labi. Jo bulta vēl nav sasniegusi savu mērķi. Lidz ar to – šādu domu nav. Ir tikai lido-jums. Lidojums kā ticiba...

Tātad es sēdēju Doma dārzā ar apziņu, ka man drīz būs jāceļas un jākāpjāzīmēs par Doma dārzu. Piezvanīju bazni-cas direktorei Astridai Pantelei, un, kā par brīnumu, viņa tur bija. Sarunājām, ka viņa mani ielaidīs. Noskatījos uz vi-nu un mazajām meitenēm, nodomāju, ka viņas jau paaugušas un gan jau iz-dzivis bez manis... Pat tagad man ir smagi to atcerēties. Un neizdodas at-

nīcas tornī. Un es pilnīgi noteikti zināju, ka to izdarīt nespēšu. Sāpēja sirds. Cik stipri vien var sāpēt. Kā liktena klauvē-jiens. Kas būs lemts, tas ari notiks... Atkal nezinu, cik laika pagāja, kad Do-ma direktore man ielika klēpi mazu melnu lūgšanu grāmatīpu un teica: "Lasi!" Bija jau tumšs. Cik spēju, sa-sprindzināju redzi, tomēr lasīt nevarēju. Tēvreiži zināju no galvas. Skaitiju ilgi. Tad palūkojos debesis un ieraudzju trīs baltus putnus, kas laidās pāri Do-ma dārzam. Tā kā Brīvības pieminekļa zvaigznes – tik precīzā vienādmalu trīsstūri izkārtojušies. Turklat spilgti balti, it kā kāds tos no apakšas ar prožekto-ru izgaismotu. Vai tā bija zīme? Katrā gadījumā tas bija lūzuma mirklis, kad sajutu, ka esmu izdzīvojusi, spēju dzīli ievilk elpu un ari uzķāpt tornī. No augšas redzēju, ka viss ir daudz-maz kārtībā. Iespējams, kādu pusstundu pirms uguņošanas pamānu, ka Daugavā vēl pārāk daudz peldošu objektu. Sazvanījos ar drošības struktū-rām, un tie drīz tika izgaiņāti. Bet pirms pašas svētku kulminācijas nāca pēdē-jais trakais mirklis. Uz diviem kuģišiem –

Jūrmala un Misisipi – bija savākti Latvi-jas slimie bērni, patversmu un bārenu namu iemītnieki. Pēkšņi viens no ma-niem miljājiem bērnu kuģišiem nostā-jas pie pils tieši priekšā tālvadības li-nijai uz viesnīcas Radisson SAS 203. numuru, pa kuru jānāk komandai piro-tehniski muzikālā priekšnesuma sāku-mam. Eksistēja arī rezerves nodrošinā-jums, bet šī bija visprecīzākā linija. Pa mobilo tālruni kuģīti sazvanīt nav ie-spējams. Izšķirīgais brīdis būdīs veltī-tās filmas. Lai tiem, kas uzreiz netika mājās, nerastos stress, neapmierinātība. Balle Doma laukumā tika pār-ceļta par stundu vēlāk. Un, lai gan vēl man nācās saņemt nepatikamu ziņu par problēmām Rīgas stacijā ar vilcie-niem, tomēr galu galā viss šai dienā – jāpiekrit Guntaram Pupam – tādā Aug-stākā Virsvadībā laimīgi atrisinājās.

Viņa gultas kājgali uzrakstīju pieteikumu, kuru noslēdu ar sekojošiem vārdiem: "Visskaistākais rotājums jebkurai pilsētai un ari Rīgai tās svētkos būtu priečīgi cil-vēki ielās. Un, ja viņiem līdzās vēl atras-tos bēri, kas ļautu cerēt, ka Rīgai būs ari 900. jubileja, tad vairāk neko mēs vēlē-ties nevarētu." Kad pēc neilga laika at-kārtoju šo domu kādā diplomātu saietā, pāris vēstnieku sejās pamanīju augstprā-tīgi nicīgus smīnus: ko tā sieviete tur ru-nā, kas tās par sievišķīgi iracionālām ka-tegorijām – priečīgi, smaidīgi. Bet būtībā tas ir tas, kas notika. Tikai toreiz ne man, ne kādam citam vēl nebija nojēgas, kā to panākt, kā jubileja jāsvīt. Tiesa, politi-kiem, kuru pārraudzībā mums vajadzēja darboties, gan viss bija skaidrs: Rīgas ju-bileja notiks BT1 vecajā zālē, Raimonds Pauls sarakstīs mūzikā, Rolanda Zagors-ka režija, Ivars Kalniņš pasākumu vadis, vieta blakus mēram maksās tūkstoš do-lāru un tad jo tālāk no mēra, jo lētāk. Mār-ketingi. Ja manā vietā būtu kāds nor-māls cilvēks, kas respektē augstākstāvo-šu personu viedokli, viss tā ari varēja beigties. Es pat jaunākajos murgos to ne-spēju iedomāties kā VIP koncertu 800

IZREDZĒTIE

Kad es saņēmu uzaicinājumu piedalīties konkursā uz aģentūras – tolak biroja – Rīga 800 vadītājas vietu, atrados slimīcā – bija apslimis viens no lielajiem dviņiem.

īpašajiem cilvēkiem. Ka mēs rikosim svētkus nevis visiem, bet kādai sauja "iz-redzēto". Tas ir amorāli savā dzīlākajā bū-tībā, visas spalvas sacejas pret to, cik tas ir amorāli. Ar fantastisku komandu, ko man izdevās savākt, un daudziem gaišiem radošajiem cilvēkiem, kuri ap mums sapulcējās, līdz-tekus četru gadu programmu īstenošanai izstrādājām arī tautas svētku norises kon-cepciju. Man kā arhitektei bija skaidrs, ka tie nevar iekļauties vienā laukumā, pat ne trīs laukumos. Tāpat nebūtu pareizi sada-lit svinību norisi pa dažādām pilsētas vie-tām – stadioniem un tamlīdzīgi – izpaus-to atšķirtība un nepietiekams mērogs. Gribējās, lai cilvēki justu, ka svētki risinās līdz horizontam, – lai kur tu ietu, – tie tur-pinās. Savstarpej vienotā dažādu norisu daudzveidībā. Un visur notiek viss vienlīdz labs. Kad vienojāmies, ka svētkiem jānor-mēt pietiekami plašā pilsētvīdē un arī izvēr-tā laika dimensijā, atradās ista pērlīte – Uģa Brikmaņa ideja: 800 minūtēs izdzīvot 800 gadus. Tik vienkārša ideja, ka gandrīz vai ģeniāla. Sumināt jubilāri Ri-gu visā tās mūža garumā un bagātībā.

Kad ar gatavu projektu atrācām uz Rīgas domi pirms budžeta apstiprināšanas, šo projektu neviens nesaprata. Izstātījām par daudzajām vietām, par ierētajām norisēm, rādījām laukumu skices un datorizdrugas, paskaidrojām, kā viss kulminēsies krāšņajā uguņošanā. Taču sastapām pilnīgu iztēles trūkumu. Mums teica: "Dziesmu svētki – jā, to saprotam, teātra izrāde, kinoseansi – jā, zinām. Bet tomēr – kas tur isti būs?" Un pēkšņi pavaicāja: "Vai vismaz Madonnū jūs varat uzaicināt?" Es tāni mirkli nodomāju: "Nu kaut vai dresētu mērķājil!" Ja atļauj iestenoties tam grandiozajam projektam, ko esam ierējuši, tad – vai nu dienu vēlāk, vai kad, vai Madonna vai kāds cits – tas jau neko vairs nevarēs samaitāt. Un, ja šāda nodeva ir nepieciešama, lai lielo projektu izkustinātu no nāves punkta, nu lai tā būtu. Prese mūs par to Madonnū izsmērēja gar sienām. Un labi vien bija, tas palīdzēja no šis, maiņi sakot, ne sevišķi vadīgās sadājas atteikties. Starp citu, tagad man nav zēl, ka netika iestenots arī Aidas lieluzvedums Mežaparkā. Lai-kam jau atkrita tās lietas, bez kurām va-

rēja iztikt, un bija lemts notikt tam, kas bija absolūti nepieciešams. Un notika tas, ko es uztveru kā brīnumu. Neskaņāmi cilvēki, kas piedalījās šajos tautas svētkos, apliecināja, ka viņi visi ir izredzētie. Izredzētie dzīvot šeit un šajā laikā. Šai milzu masā katrs apliecināja apziņu, ka tu esi tikpat izredzēts kā viņš. Neviens necentās pagrūst otru, lai pats labāk redzētu. Tā tolerance, kas todien valdīja Rīgas ielās, ir gluži vai apbrīnojama. Pat krievu interfrontes tantes ar zelta zobiem, kuras *Rīga ēd* teritorijā pienāca pie aktiera Andra Bērziņa *Austrumu robežas* ar sarkanām nelķēm un dziedāja *Katjušu*, bija pārlaimigas. Es domāju, ka šai dienā izpauðās vis-augstākās pakāpes integrācija. Ne jau mēs, aģentūra, to noorganizējām. Vien-kārši Dievs mums parādīja, cik skaisti var dzīvot. Man liekas, visiem ir vieglāk, to piedzīvojušiem. Izrādās – tādi mēs esam – brīnišķīgi, labestiņi, draudzīgi. Un vēl – šajā dienā Rīga no tiesas apliecināja, ka ir iedvesmas pilsēta. Vairums svētku dalībnieku bija nevis pasīvi vērotāji, bet līdzradītāji. Gan tie, kas no rita līdz vakaram dziedāja pie Brīvības piemi-

nekļa, gan tie, kas nenoguruši nejāva izsikt Dejas upei, gan tie, kas pašizpausmei meklēja sevis sagudrotus papildinājumus svētku scenārijam. Piemēram, naktī kaut kādi puiši, līdz vidum izmetušies, dejoja krāsainajā strūklakā pie Kongresu nama, patiesi talantīgi horeogrāfiski apspēlējot ūdens kustību. Vai kāds virietis, kurš pēkšņi metās peldus kanālā, lai iepirktos pie viduslaiku tirgotājiem. Kur nu vēl tie daudzie cilvēki, kas piedalījās uz plostiem gadīsimtu tērpū parādē. Kādi tikai tur nav stāsti, kā gājis mēģinājumos, kuram gadīsimtam kura seja izvēlēta un tā tālāk. Šā uzveduma neprofesionālie dalībnieki, to visu piedzīvojuši, kļūs par gadīsimtu ruporiem, stāstīs draugiem, paziņām, bēniem. Un bei-dzot – mazie, kas Bēmu dienā Doma laukumā būvēja savas smilšu pilis. Es nešaubos, ka, šī Rīgas gaisa briedināti, viņi augs iedvesmas pilni un radoši.

... Vārdadienā kolēži man uzdāvināja dalailamas grāmatu. Tā pirma reizi uzsīrās, ja nemaldošs, 135. lappusē. Tur bija stāstiņš par sengrieķu filozofa māceklī, kuram skolotājs lika maksāt ikvie-nam, kas viņu apvainos. Mācekls tā

darījis daudzus gadus, līdz skolotājs at-brīvojis viņu no šā noteikuma un ļāvis doties uz Atēnām papildināt zināšanas. Pie Atēnu vārtiem sēdējis kāds gudrais un apvainojojis visus, kas nāca iekšā, ari šo mācekli. Mācekls sācis burtiski sta-rot. "Par ko tu priečājies?" vaicājis gud-rāis. "Es taču tevi apvainoju." "Jā," at-bildējis mācekls, "bet tu man dod par brīvu to, ko līdz šim esmu pircis par naudu." "Tad ej iekšā šai pilsētā," no-teicis gudrais. "Tā pieder tev."

Toreiz liktena dāvāto vēsti uztvēru kā atbalstu, lai noturētos pret neticibu un apvainojumiem, kuri bira pār aģen-tūru un ari pār mani. Brīnišķie Rīgas svētki, kas notika tā, kā tie notika, at-klāja man tajā plašāku jēgu. Šī līdzība attiecas uz mums visiem. Izrādās, ne-esam tādi, kādus katru vakaru rāda televīzijā: pretīgi, kašķīgi, gatavi cits citu kā izsmēki pret klonu izrīvēt. Nē. Fantastiska, labestiņa un radoša tau-ta šai dienā spēra soli pāri gadīsimtu slieksnim. Pilsētā, kas pieder tai.■

UZKLAUSĪJIS
MIHAILS SAVISO

FOTO NO AĢENTŪRAS RĪGA 800 ARHĪVA